

O PRAWACH KULTURALNYCH I RELIGIJNYCH UKRAIŃCÓW W POLSCE: CECHY ICH REALIZACJI W PLACÓWKACH EDUKACYJNYCH

Prawa narodowe i kulturalne Ukraińców w Polsce, zgodnie z Konstytucją państwa, są chronione i nienaruszalne. Religia i etyka są nauczane w placówkach edukacji przedszkolnej, szkołach podstawowych i wyższych (liceach, technikach i szkołach zawodowych). Nie dotyczy to ukraińskich szkół państwowych. Dla wielu ukraińskich rodziców, którzy mają dzieci w wieku przedszkolnym lub szkolnym, pojawia się problem konieczności nauki religii i etyki. *Celem* niniejszej pracy jest analiza realizacji praw kulturowych i religijnych Ukraińców w Polsce w systemie edukacji.

Prawny aspekt zagadnienia. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 grudnia 1992 r. „W sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach” stwierdzono, że nauka religii i etyki w państwowych placówkach oświatowych w Polsce jest dobrowolna i musi być potwierdzona pisemnym oświadczeniem rodziców lub samego ucznia, jeżeli jest on pełnoletni. Uczestnictwo lub nieuczestniczenie w lekcjach religii nie może być powodem dyskryminacji dziecka przez kogokolwiek i w jakiejkolwiek formie. Gwarantuje to wolność wyznania. Porozumienie między Konferencją Episkopatu Polski a Ministrem Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. zezwala na prowadzenie zajęć przez duchownych lub osoby świeckie (siostry zakonne, księża lub katecheci będący nauczycielami szkolnymi), których kwalifikacje edukacyjne i zawodowe są jasno i szczegółowo określone w dokumencie. To nauczyciele religii w praktyce decydują, jak dokładnie będą się odbywać lekcje. Aktualna wersja programu nauczania religii została przyjęta na posiedzeniu Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski w Częstochowie 19 września 2018 r. Treści nauczania religii obejmowały: wiek przedszkolny – poprzez wprowadzenie podstaw religii w życie; klasy I–III – poprzez przygotowanie do sakramentu spowiedzi i Pierwszej Komunii Świętej; klasy IV–VIII – poprzez pogłębienie wiary i przygotowanie do sakramentu bierzmowania; klasy licealne – poprzez przygotowanie do życia dorosłego, a także głoszenie nauki chrześcijańskiej innym [3]. 17 stycznia 2025 r. minister edukacji RP Barbara Nowacka podpisała nowe rozporządzenie, zgodnie z którym od nowego roku szkolnego w szkołach i przedszkolach nie będą odbywać się 2 lekcje religii w tygodniu, lecz 1 lekcja, przy czym zastrzeżono również, że lekcje te powinny odbywać się w formie zajęć dodatkowych – czyli przed lub po zajęciach obowiązkowych [1].

Aspekty pedagogiczne. Wśród Ukraińców powszechne jest przekonanie, że w szkołach publicznych można uczyć wyłącznie religii rzymskokatolickiej, podczas gdy w Polsce istnieją sposoby na zorganizowanie lekcji religii dla dzieci należących do kościołów innych obrządków. W dużych miastach rodzice dzieci w wieku szkolnym mają oczywiście duży wybór. W szczególności w Warszawie zarejestrowanych jest 36 pozaszkolnych ośrodków katechetycznych szesnastu obrządków, w tym Kościoła greckokatolickiego, Kościoła prawosławnego, Kościoła starokatolickiego mariawitów, dwunastu kościołów protestanckich i islamu [1]. Według biura rabina gminy wyznaniowej żydowskiej w Warszawie, w Polsce w połowie 2025 roku brakowało jedynie żydowskich ośrodków edukacyjnych [1]. Należy zauważyć, że religia w szkole nie jest obowiązkowa i każdy uczeń ma prawo uczestniczyć w lekcjach religii, do której należy, dlatego prawosławni nie powinni uczęszczać na lekcje religii rzymskokatolickiej. Zgodnie z polskim prawem przedszkola i szkoły mają obowiązek zorganizować lekcje religii dla grupy co najmniej siedmiu uczniów danej klasy lub oddziału (dzieci z grupy przedszkolnej); W przypadku mniejszej liczby uczniów w klasie lub na oddziale lekcje religii w przedszkolu lub szkole powinny być organizowane w grupach międzyklasowych [2]. Rodzice stają przed wyborem: zgodzić się na naukę zarówno etyki, jak i religii, wybrać tylko jeden przedmiot lub zwrócić się do szkoły o zwolnienie dziecka z obu. Dla wielu rodziców jest to dodatkowa okazja do integracji dziecka z nową klasą, poznania polskich tradycji i chęć zaszczepienia w dziecku ogólnych wartości chrześcijańskich, które na pewno nie zaszkodzą mu w życiu.

Znaczenie edukacji religijnej dla Ukraińców. Religia i Kościół katolicki zawsze miały w Polsce szczególne znaczenie. Kształtowały i podtrzymywały tożsamość narodową przez wieki. Religia w polskich szkołach służy przekazywaniu wartości i wiedzy narodowej, zapoznawaniu z Biblią, historią i tradycjami katolicyzmu. Dla ateistów znajomość własnych korzeni jest kluczem do zrozumienia najlepszych przykładów literatury narodowej, kluczowych wydarzeń w historii kraju i kształtowania mentalności. Ukraińcy we współczesnej Polsce mają znaczące możliwości korzystania z praw kulturowych i religijnych. W tym trudnym dla Ukrainy czasie państwo polskie daje rodzicom młodych Ukraińców możliwość wyboru przedmiotu religii dla swoich dzieci (grekokatolickiego, prawosławnego lub całkowitego zaprzestania uczęszczania na zajęcia). Szkoły muszą akceptować każdy wybór rodziców. A ta możliwość jest dobrą szansą dla ukraińskich uczniów na uzyskanie wewnętrznego, narodowo-kulturowego punktu odniesienia na dziś, w tak trudnym dla naszej państwowości czasie.

Lista wykorzystanych źródeł:

1.Лобанова Д. Уроки релігії в Польщі: виклики та можливості для українських дітей. URL: <https://naszwybir.pl/religijna-osvita-v-polshhi/> (data dostępu 15.02.2026 r.).

2.Мінчук К. Уроки релігії у польських школах. URL: <https://uainkrakow.pl/uroky-religiyi-v-polskyh-shkolah/> (data dostępu 15.02.2026 r.).

3.Уроки православної релігії.
URL:<https://ukraina.cerkiew.pl/%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D1%80%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%B3%D1%96%D1%97-%D0%B2-%D1%88/> (data dostępu 15.02.2026 r.).